

Grenseoverskridende arbeidsmobilitet – drivkraft for utjevning eller dypere kløfter i Europa?

Jon Erik Dølvik

Fafo Østforum 29.11. 2016

Innhold

- Arbeidsmobilitet innen EU og EØS – tilbakeblikk fra 2004
- Drivkrefter, forventninger og fordelingsvirkninger
- Politiske og institusjonelle responser i ulike land
  - 3 senderland
  - 8 mottakerland
- «Brexit» – Quo Vadis for den frie bevegelsen?

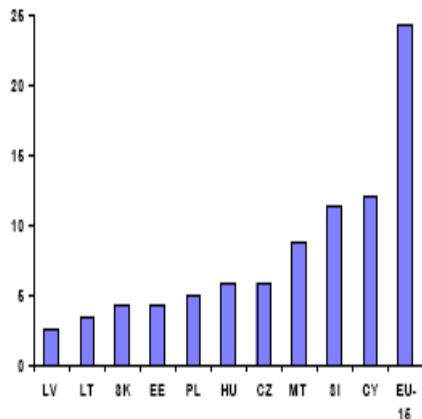
Dølvik, 2016, "Introduction: Transnational labour mobility – engine for social convergence or divergence in Europe?"

EU-utvidelsen 2004: «Globalisering på ett kontinent»

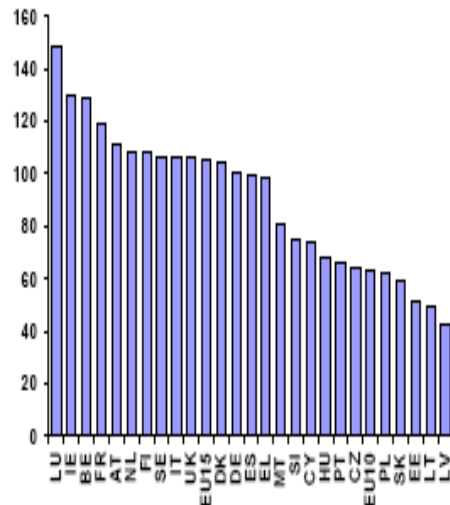
- 4 friheter, nye arbeidskraftstrategiske valg for

Graph 29: EU-10 and EU-15: Average hourly labour costs in euro, 2004

Source: Eurostat

Graph 22: Labour productivity per person employed, 2004

Source: Eurostat, Commission services (Ameco)

Fri flyt av tjenester – overgangsordning for individuelle til 1.mai 2009:

- > Ansette i egen bedrift?
- > Leie inn fra norsk /utenlandsk firma?
- > Hyre underentreprenører?
- > Flytte produksjon østover?

– og til hvilke skatte-, avgifts-, lønns- og arbeidsvilkår?

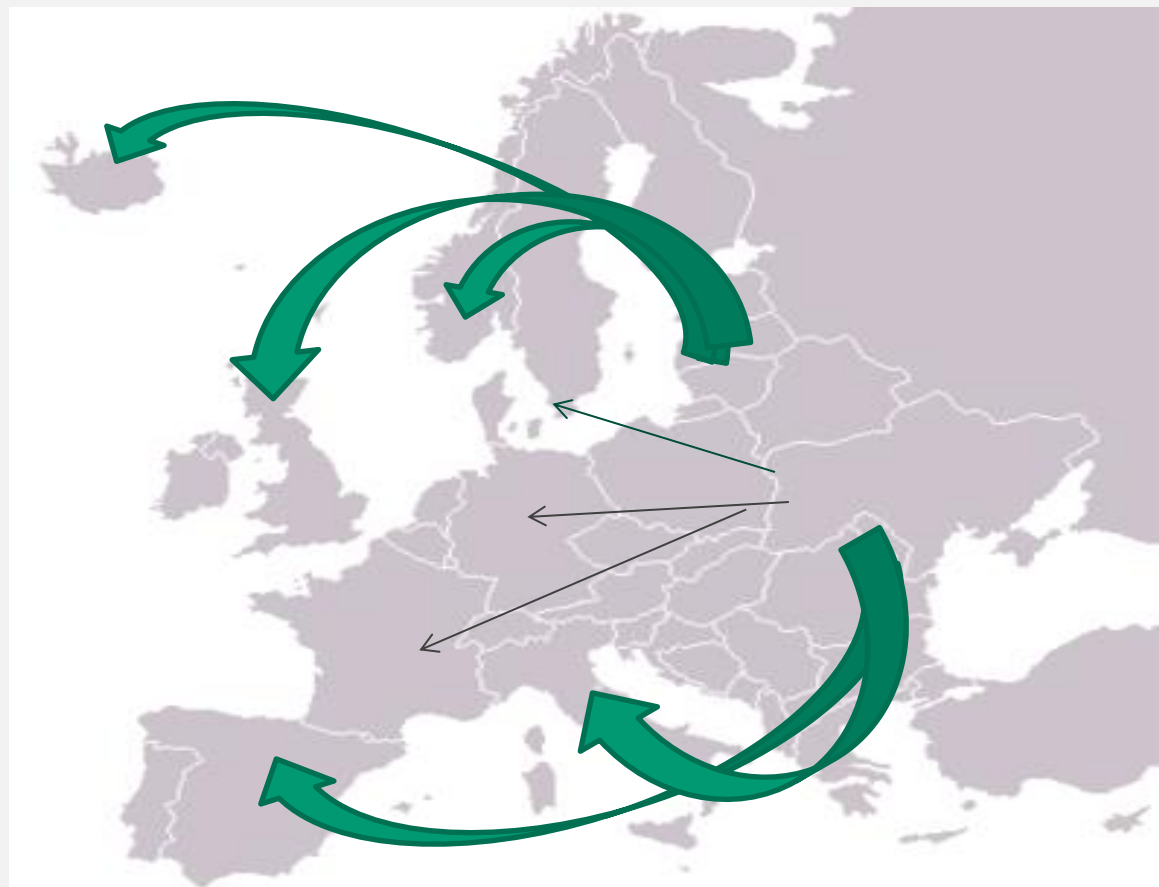
Laboratorium for integrasjon og sosial utjevning – eller framvekst av ny-kolonial orden med nye kløfter i arbeidslivet?

Forventninger

- EU & NML: fri bevegelse gir «triple win-win»....
  - Økt mobilitet gir bedre utnyttelse av produktive ressurser, økt vekst, sysselsetting og utjevning
  - Premiss – arbeidsmobilitet *mellom* land har tilsvarende effekter som *innen* land, bare større...
- Neglisjerte en viktig forskjell ....
  - Nasjonal mobilitet drives av aktørenes jakt på økonomiske gevinster under *like institusjonelle-legale* rammer
  - Transnasjonal mobilitet drives av jakt på økonomiske gevinster betinget av *høyst ulike institusjonelle* rammer

→ Legio muligheter for «regime-shopping», utnyttning, feilallokering, og skjevfordeling av gevinstene

Størst strømmer fra Polen og Baltikum til UK og Irland – og fra Romania og Bulgaria til middelhavslandene

Mangler pålitelig statistikk

UK: ca 1 mill

Irland: 362 000

Norden: 2-300 000

Spania, Italia: 0,5 million +
Øvrige EU-land – 0,5-1 mill

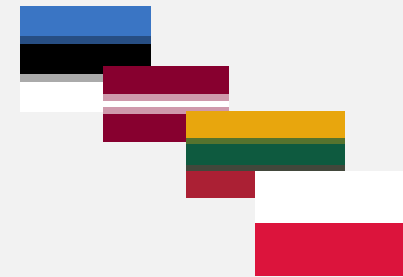
Ca 3,2mill + serviceyttere,
korttids & uregistrerte

Betydelig flere enn ventet

Passert toppen?

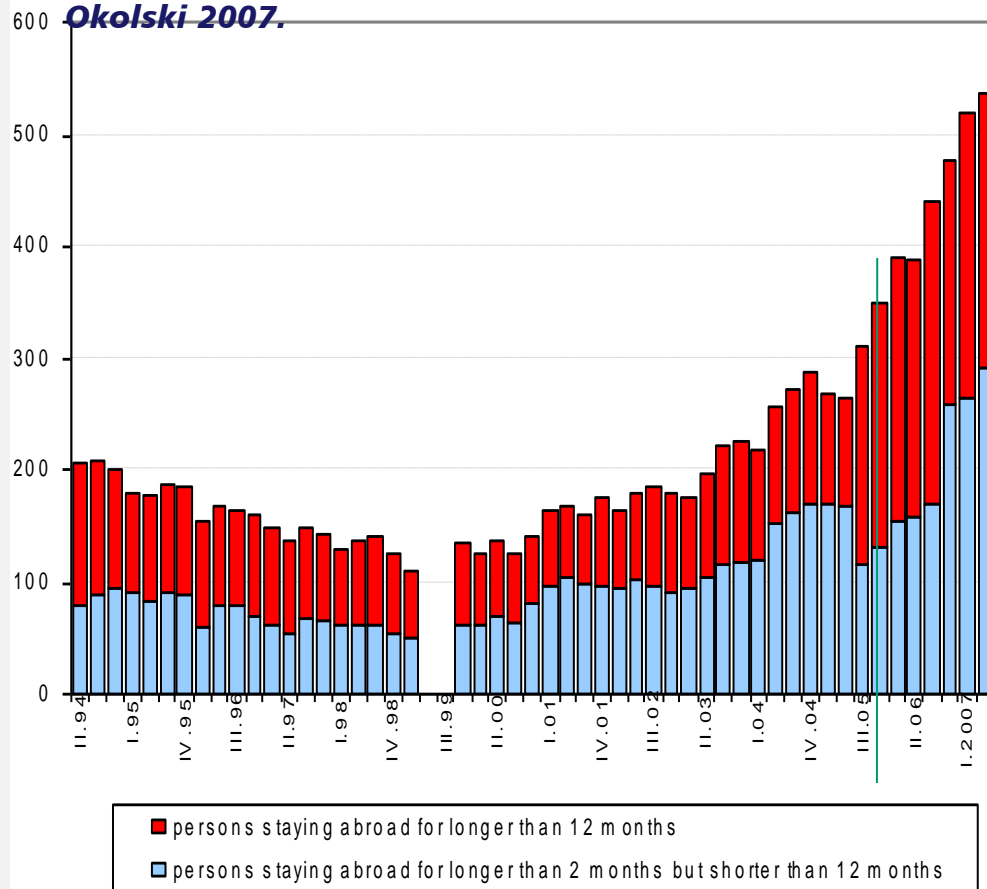
- flere returnerer fra UK

Utfasing av overgangsordningene, finanskrisen og langsiktig knapphet på arbeidskraft i Europa – > vil strømmene snu eller skifte retning?

Senderlandene 2004-2007: Akselererende arbeidsutvandring

Polen – antall som arbeidet i utlandet minst to måneder, per kvartal 1994-2007. Kilde: LFS, Kaczmarczyk og Okolski 2007.

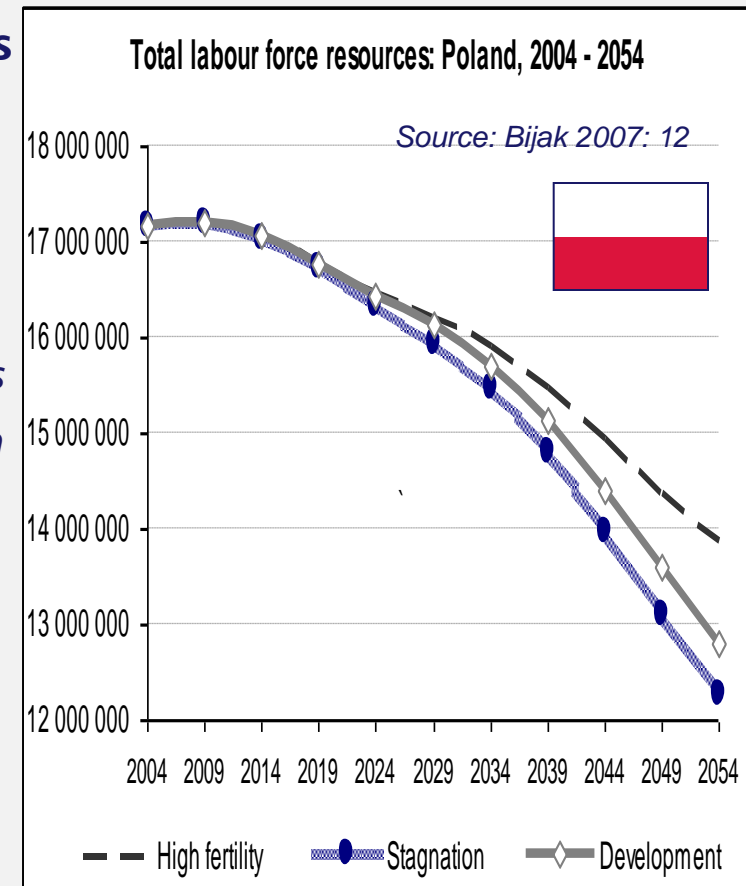

- Polen – mer enn doblet registrert migrasjon 2004-2007
- Ca. 1 mill, 5-6% av arbeidsstyrken
- Baltikum – større utvandring ifht folketallet

Land	Folketall i tusen			1989-2007
	1989	2004	2007	
Estland	1 566	1 351	1 342	-14,3%
Latvia	2 667	2 319	2 281	-14,5%
Litauen	3 675	3 446	3 385	-7,9%
Polen	37 885	38 191	38 125	-1,0%

“Shortages of skills and labour have become a constraint for company growth and development...” (World Bank 2007)

- Short term migration can weaken incentives to work, mobility and education
  - *‘...crowding out local economic activity’*
- Brain-drain & brain waste...
  - *Shortage of health personell in the Baltic states*
  - *Threats of ‘mass exodus’ if not major pay hike in Polish health services*
- Ageing will lead to shrinking labour forces and growing care-burden in coming years
- Governments try to retain skilled labour, encourage return, and 3.country migration

What happens after the financial crisis – more or less impetus to leave or return?

EU10-->EU15 i perioden 2004-2009, framskriving 2011-2017

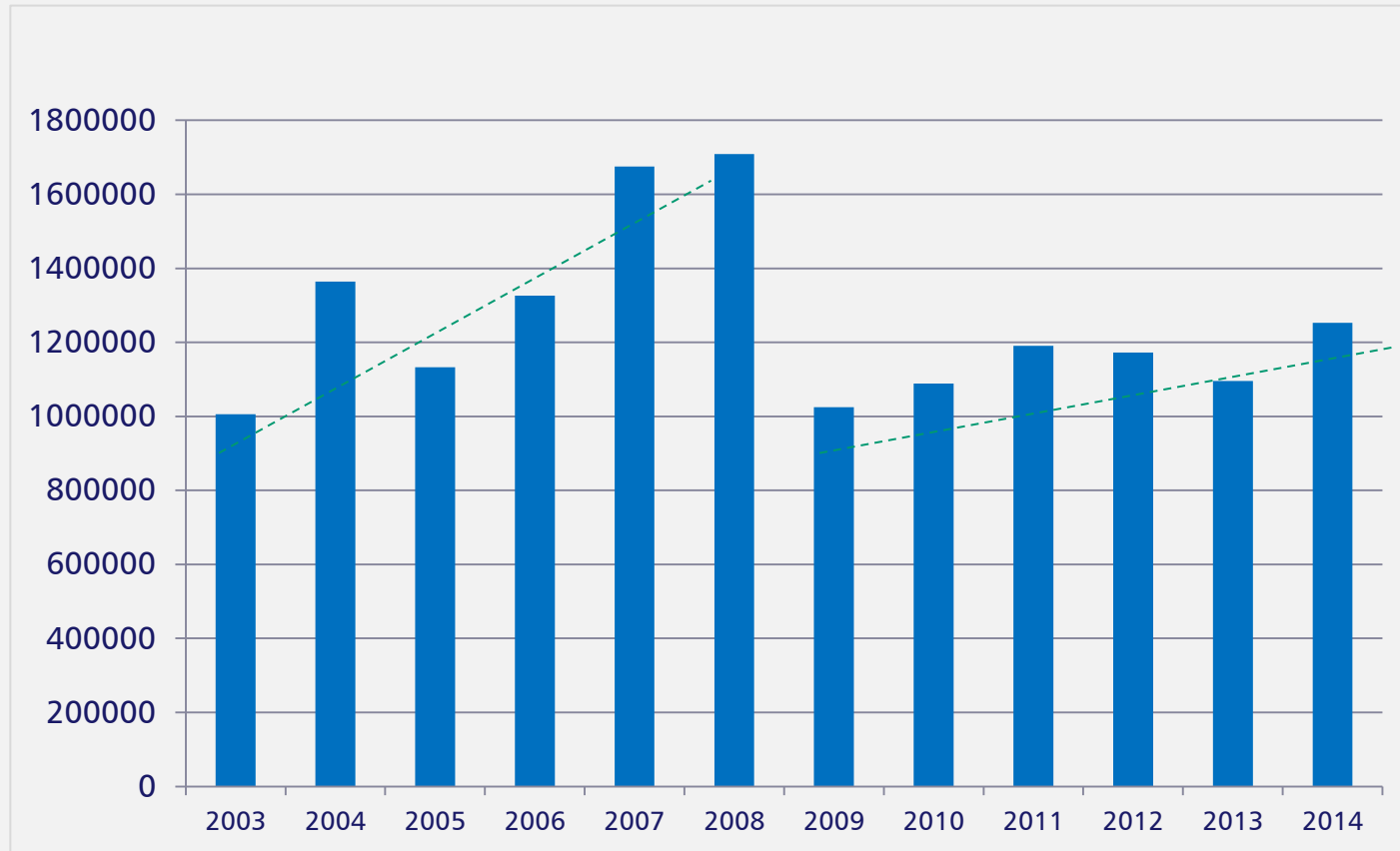
Kilde: Holland et al. 2011

	2004-2009	Framskrivning 2011-2017	Beholdning 2017 Høy Lav
Bulgaria	266	435	874 - 461
Czech Rep	31	42	142 - 63
Estonia	31	42	125 - 107
Hungary	60	79	234 - 189
Lithuania	143	179	443 - 210
Latvia	58	75	322 - 41
Poland	917	1214	2799 - 1942
Romania	1587	2658	4937 - 3463
Slovenia	7	9	92 - 20
Slovakia	100	134	289 - 68
Total EU-8	1346	1774	4209 - 2819
Total EU-2	1852	3092	5811 - 3925
SUM	3,198 mill	4,866 mill	10,2 - 6,7

Årlig samlet arbeidsmigrasjon i EU/EØS 2003-2014

(unntatt tjenesteytere & korttidsmigranter)

Åpning
EU-8

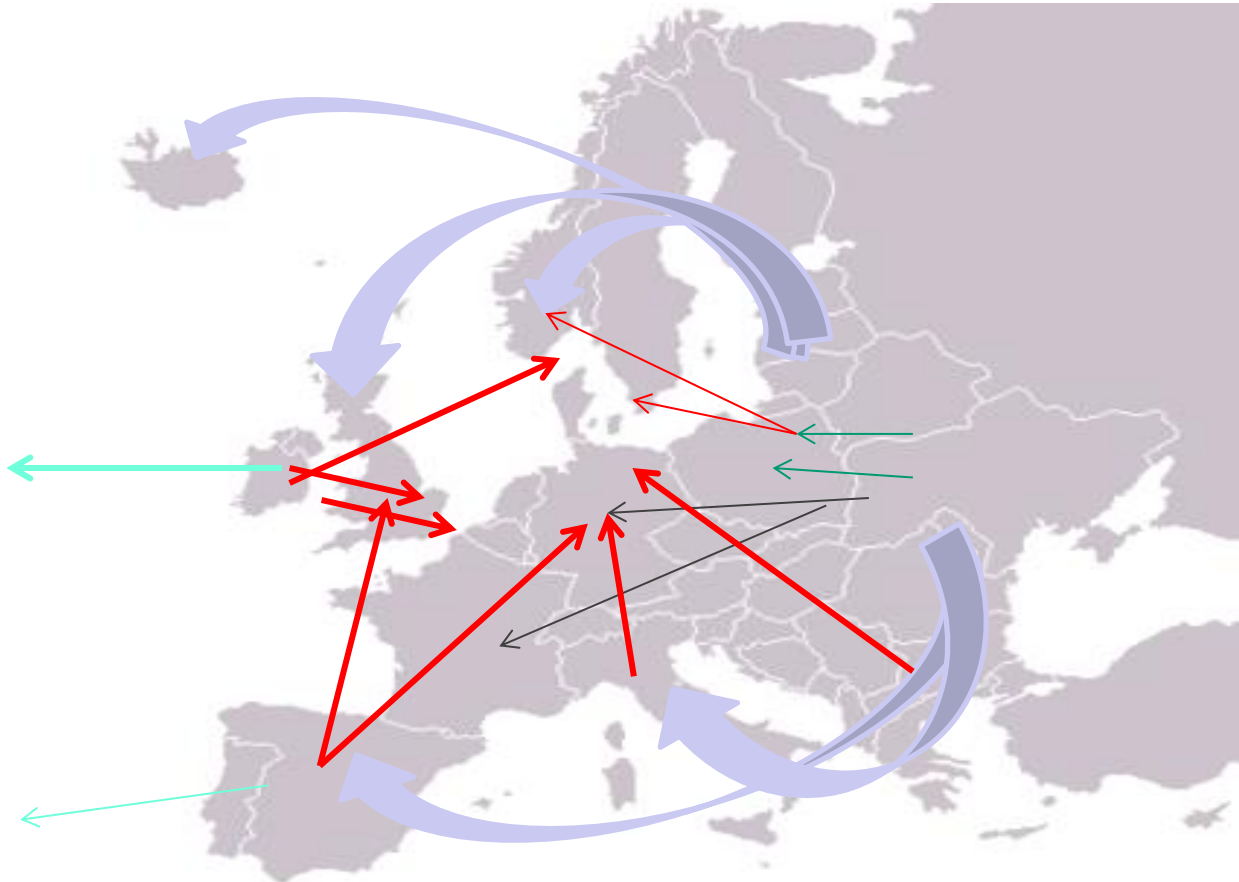
Åpning
RO/BU

OGO
oppheves

Tysk OGO
oppheves

Tysk OGO
oppheves
RU/BU

2009-> Strømmene vender Nord-Vestover; Polen, Romania og Bulgaria største avsendere, men økt (transitt)-migrasjon fra Spania, Italia, Irland, Hellas mv

- Ca 12,5 millioner bosatte EU/EØS-migranter i arbeidsfør alder + korttids..
- Hovedstrømmene fra land i Øst/Sør med lavt inntektsnivå og høy ledighet
- **Og MERK** fra land hvor bolig/gjeldsbobler drev skyhøy arbeidsmigrasjon til de sprakk.....

Svake økonomiske utsikter, aldersbølgen gir synkende arbeidsstyrke i EU (-7mill, 2013-20) – vil incentivene til migrasjon svekkes/styrkes?

--- Og hva skjer hvis det nest største mottakerlandet stenger døra?

Topp fem mottakerland

a) Brutto innstrømming fra EU/EØS alder 15-64 i tusen & beholdning
b) Beholdning fra EU/EØS-land 15-64, % av befolkningen og i tusen)

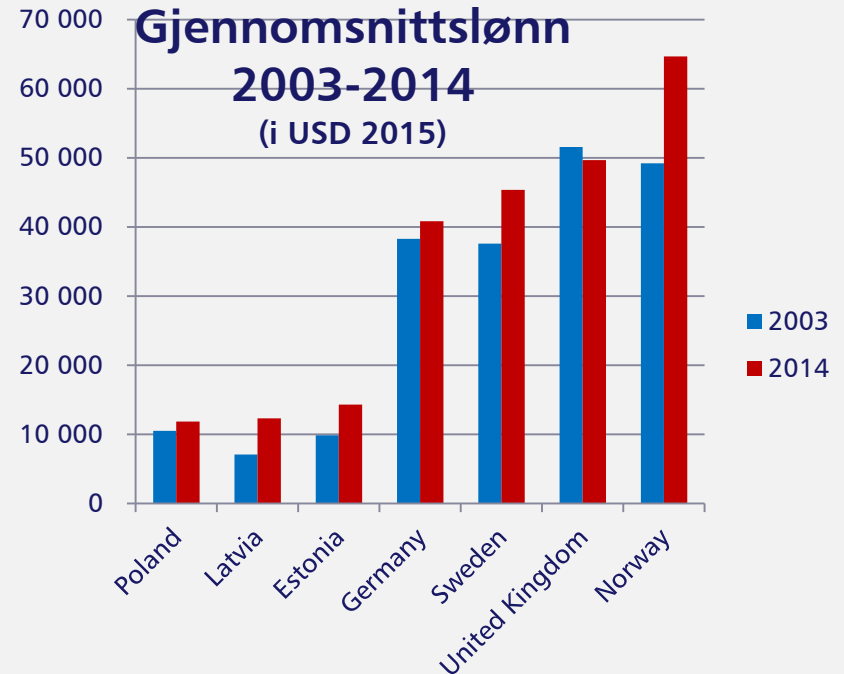
Kilde: 2015 Annual report on Labour mobility, EC).

a)Topp fem i antall	Innstrøm 2013 (i tusen)	Beholdning 2014 (i mill og %)	b) Topp fem (*) innstrømming 2013 som % av befolkning	
1.Tyskland	307	2,5 mill - 4,9%	1. Sveits	2,0%
2.UK	194	1,5 mill - 4,8%	2. Norge	1,3%
3.Sveits	84	1,2 mill - 17,6%	3. Østerrike	1,2%
4.Frankrike	74	1,0 mill - 2,3%	4. Belgia	1,1%
5.Spania	72	1,0 mill – 5,0%	5. Tyskland	0,8%
			(6. UK	0,7%)

(*) Blant de ti største mottakerlandene

Konvergens mot vest-europeisk nivå?

- Svært langsom Øst-Vest opphenting
- Lønnsnivå i Polen & Baltikum fortsatt 1/5-1/4 av nordisk nivå

Friberg, Jon Horgen:

“Labour migration: New patterns of labour migration from Central and Eastern Europe and its impact on labour markets and institutions in Norway – reviewing the evidence”

Genelyte, I:

“Policy response to emigration from the Baltics:
confronting ‘the European Elephant in the
Room’”

Afonso, A

“Freer Labour Markets, More Rules?
How Transnational Labour Mobility Can Strengthen
Collective Bargaining”

Refslund, B:

“Sectoral variation in consequences of intra-European labour migration: How unions and structural conditions matter”

[Meardi, G, Martin, A, van den Berg, A:

“A Canadian Immigration Model for Europe? Labour Market Uncertainty and Migration Policy in Canada, Germany and Spain”]

Wagner, B & Hassel, A:

“Move to Work, Move to Stay?
Mapping Atypical Labour Migration into Germany”

Krings, T:

“East-West mobility and the (re-)regulation of employment in transnational labour markets”

Sippola, M & Kall, K:

“Locked in inferiority? The positions of Estonian construction workers in the Finnish migrant labour regime”

Avsluttende refleksjoner (I)

▪ Tvetydige effekter

- Individuell frihet og exit muligheter vs forsterkning av de strukturelle skjevhetene som har fulgt EU-integrasjon siden 2000
- For **fattige land** med overskudd på arbeidskraft kan emigrasjon være en god «ventil» og kilde til ekstra inntekt, men....
- ...gevinstene har hittil vært små sammenliknet med gevinstene til næringslivet og økonomien i de rike landene, samt den langsiktige tappingen av landenes humankapital og vekstgrunnlag

- Og i de rike landene har gevinstene vært høyst ulikt fordelt; majoriteten har vunnet, de nederst ved bordet har tapt, arbeidslivsinstitusjonene er svekket og maktforholdene forrykket

→ **Fri flyt under dagens vilkår har bidratt til mer divergens enn konvergens, dvs økt ulikhet både mellom & innen EU/EØS-landene**

Avsluttende refleksjoner (II)

- **Nasjonale responser** - re-regulering særlig i koordinerte markedsøkonomier hvor FB har klart å bygge allianser med AG i hjemlige sektorer & med partier i sentrum
  - Enklere i bransjer med sterke partsforhold og barrierer for «entry» eller statlig regulering av markedsadgang
  - Men med et EU-regime designet for 12 ganske like land men satt ut i live i polarisert EØS-31 er dette en strid i motbakke...
- «Brexit» - begynnelsen på slutten eller en politisk mulighet til å redefinere vilkårene for fri bevegelse?